

թիւնը¹ լիովի գոհացում տուած էր արդէն քննադատական բոլոր պայմաններուն եւ գիտական այս գործը օտար շրջանակներու պարբերաբար ծանօթացնելու պաշտօնն ալ Baumstarkի զրդումով ստանձնած էր Փէրհատեան²: Սակայն եւ այնպէս Կոնիքիը ստոյգ համոզուած էր թէ the entire volume merits an English translation so that it may be accessible to European scholars (*Rituale Armenorum*, էջ V եւ *The American Journal of Theology* 1898, էջ 705—707): Երբ Փէրհատեանի անակընկալ մահովը ընդմիջեցաւ հրատարակութիւնը հայ պատարագներու լատիներէն թարգմանութեան, կրցաւ այնուհետեւ Կոնիքիը վերստին անդրադառնալ նախկին իր ցանկութեան իրագործումին եւ *Patrologia orientalis*ի մէջ 1922ին հրատարակեց հայ քնագիրներուն անգլիերէն թարգմանութիւնը: Այս աշխատասիրութիւնը հայագիտական վերջին գործը կազմեց Կոնիքիը³. յանկարծաբան մահը վերջ տուաւ ընդմաստը գործունէութեանը վաստակաւոր ուսուցչապետին, որ հեռացաւ մեզմէ անդարձ՝ ահաւոր դատարկ մը թողելով հայագէտներու շարքին մէջ:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՍԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԳ ԵՐԳՈՅԻ

ԸՌԵՋԻՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԳ ԹԵՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աղբիւրներ:

Երգ երգոցի նոր բնագրի մը գիւտը մղեց զիս համառօտ ուսումնասիրութիւն մը պատարասել երգ երգոցի հայերէն թարգմանութեան մասին եւ տպագրութեան յանձնել նորագիւտ բնագիրը: Չեռնարկեցի այս գործին սա խոր համոզումով, որ Ս. Գրքի հայերէն թարգմանութեան իսկական արժէքը միայն այն ատեն կարելի է դատել, երբ մէն մի գրութիւն յունարէնի հետ համեմատութեան կը գրուի:

Ուսումնասիրութեան եւ բնագրի համեմատութեան համար առջեւս կը գտնուէին հետեւեալ տպագիրներն ու ձեռագիրները:

Ա. Ս. ԳՐԵՒ՝

1. Զօհրայեանի տպագրութիւնը, 1805, Վենետիկ (= Z, տարբերակները = Zn):
2. Ոսկան Վրդ.ի տպագրութիւնը, 1666, Ամստերդամ (= F):
3. Միսիթար Աբբասի տպագրութիւնը, 1733, Վենետիկ (= S):
4. Բագրատունւոյ տպագրութիւնը, 1860, Վենետիկ (= E):
5. Մեր Մատենադարանին, Թ. 71, Չեռագիրը, գրուած ԺԳ. դարուն (= A):
6. Մեր Մատենադարանին, Թ. 55, Չեռագիրը, գրուած ԺԳ. դարուն (= M):
7. Սարգիս Մալեանի Երուսաղէմի 15 Չեռագիրներու համեմատութիւնը, Թ. 244, Մեր Մատենադարանին (= J):
8. Դարձեալ Վիեննայի ազգ. գրատան Չեռագիրը (= H):

Բ. ՍՂՈՄՈՆԻ ԳՐԵՐՈՒ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐԷՆ՝

9. Մեր Մատենադարանին, Թ. 274, Չգրուած 1337 ին (= B):

¹ Սրբազան պատարագամատոյցը Հայոց, թարգմանութիւնը պատարագաց Յունաց, Ըստրոց եւ Լատինաց հանդերձ քննութեամբ, նախագիտելիօք եւ ծանօթութեամբ, Վիեննա 1897:

² *Denkmäler altarmenischer Messliturgie*, I. Ein dem hl. Gregorius von Nazianz zugeschriebene Liturgie, *Oriens Christianus*, Neue Serie I, էջ 204—214. II. Die angebliche Liturgie des hl. Katholikos Sahak, *անդ*, III, էջ 16—31:

³ *Old Armenian Liturgies*, *Patr. Or.* 1922.

“Եւ եկ դու աղանեակ իմ”։ ԳԼ. Գ, 10. M
 “Զսիւնս նորա գործեաց արծաթիս եւ զկողմանս
 ոսկեղէնս, զխարիսխ նորա ծիրանի, զմէջ նորա
 աղանակապ ի սէր դստերացն Երուսաղէմի”։
 Z “Զսիւնս նորա գործեաց արծաթեղէնս, զկողմ
 նորա ոսկի, զխարիսխն ծիրանի, զմէջ նորա աղա-
 նակապ, տարածեալ զսէրն ի դստերացն Երու-
 սաղէմի”։ ԳԼ. Գ, 9. M “Զինչ է եղբաւորո-
 դին քո յեղբաւորդեաց, գեղեցիկդ ի կանայս”
 խօսքերուն կը կցէ Z “զի այդպէս երգմանցու-
 ցեր զմեզ”։ ԳԼ. Զ, 10. M “Հայել յարմարիս
 ուղից, տեսանել թէ ծաղկեալ իցէ որթ եթէ
 ծաղկեալ իցեն նոննիք”։ Z Հայել յարդիւնս
 վտակաց տեսանել թէ ծաղկեալ իցէ որթ, եթէ
 ծաղկեալ իցէ նոճ, եթէ ծաղկեալ իցեն նոնն-
 իք”։ ԳԼ. Է, 3. M “Ուր այժման երկուորիս”
 խօսքերուն վրայ կ’աւելցնէ “Որք արածին ի
 շուշանս” մինչեւ Z այս երեք բոսորը չունի։
 Գեո կարելի է լեզուական եւ բնագրական տար-
 բ’րութիւններու ստուար բազմութիւն մը յա-
 ռաջ բերել, զոր սակայն աւելորդ կը համարիմ,
 քանի որ յետոյ արդէն բնագրին հրատարակու-
 թեամբ բոլորովին երեւան պիտի գայ։

Մեծ քննութիւններ կատարելու հարկ
 չեղաւ համոզում գոյացնելու համար թէ այս
 նորագիւտ բնագիրը ուղղակի յունարէնի վրայէն
 եղած թարգմանութիւն մըն է եւ այն “նախնա-
 կան” թարգմանութիւն մը (կոր. էջ 33)։ Ահա
 թէ ինչու։ Ա. կորին կը հաւաստէ թէ “եկե-
 ղեցական գրոց” թարգմանութիւնը նախ եղաւ
 եւ ապա վերահաստատուեցաւ։ կորին “եկեղե-
 ցական գիր” ըսելով կ’իմանայ ըստ Զարբա-
 նելեանի եկեղեցական պաշտամունքներու
 մէջ գրածուած գրքերը (Բազմավէպ 1851,
 էջ 231)։ Այսպիսի էր ի հարկէ նաեւ երգ
 երգոցը քանի որ անկէ շատ մը հատուածներ կը
 գտնենք հայ եկեղեցւոյ ընթերցուածոց մէջ
 ինչպէս Յովհ. Ա. քհնյ. Մկրեանի ներ-
 կայացուցած աս պատկերը ցոյց կու տայ (Լճս
 1905, էջ 446)։

Ա. 1—16 ի ճաշուն Ծաղկաղարդի.

1—11 ի տօնի Ընծայման Ս. կուսին

Բ. 8—12 ի Ծաղկաղարդին (Ժողովեալ մին-
 չեւ Զ. 11).

Գ. 9—15 ի տօնի Վերափոխման.

Զ. 9—12 ի տօնի Վերափոխման

Զ. 3—8 Յղութեան Ս. կուսին.

Է. —13 Ս. կուսանացն Նունեայ եւ Մա-
 նեայ.

Ը. 1—14 ի տօնի Յուլիանեայ եւ Վասի-
 րուհւոյ։

Բ. Բնագրիս մէջ կը գտնուի նախադասու-
 թիւն մը, որ կը ցուցնէ թէ թերափարժ թարգ-
 մանիւր յոյն բառերու համապատասխան հայերէն
 որոշ բառերու ընտրութիւն ընելու մէջ կը
 տատամիս եւ այս պատճառաւ բառերու կու-
 տակում մը կը փորձէ, որպէս զի ետքէն սրբա-
 գրիւր քով քովի դրուած բառերէն մին կամ
 միւսն ընտրէ ու մնացածները ջնջէ։ Ահա ասիկ
 խնդրական այդ տեղիքը. ԳԼ. Գ, 4. “հազար
 վահան կախեալ զնմանէ եւ ամենայն աշտեայք
 կամ նետք զարաւորաց կամ սպառազինաց”
 Սրբագրիչն ընտրած է “նետք սպառազինաց”
 Ինչպէս ապա համեմատութիւններու մէջ պիտի
 նկատուի, ձեռագիրներու մէջ կը գտնուի “ամե-
 նայն աշտեայք զարաւորաց”։ Այս պատահած
 է, վասն զի նախնական թարգմանութիւնը բնա-
 ջինջ ըլլալէ զերծ է մնացած։ Հետաքրքրական
 է որ Վարդան Արեւելցին իր “հարազատ”ին
 կիրակոս Գանձակեցւոյ խնդրանքով շարադրած
 երգ երգոցի մէջ նախադասութիւնս ձիւղ նո-
 րագիւտ բնագրին համեմատ կը գնէ (համա-
 260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1044-1045-1046-1047-1048-1049-1050-1051-1052-1053-1054-1055-1056-1057-1058-1059-1060-1061-1062-1063-1064-1065-1066-1067-1068-1069-1070-1071-1072-1073-1074-1075-1076-1077-1078-1079-1080-1081-1082-1083-1084-1085-1086-1087-1088-1089-1090-1091-1092-1093-1094-1095-1096-1097-1098-1099-1100-1101-1102-1103-1104-1105-1106-1107-1108-1109-1110-1111-1112-1113-1114-1115-1116-1117-1118-1119-1120-1121-1122-1123-1124-1125-1126-1127-1128-1129-1130-1131-1132-1133-1134-1135-1136-1137-1138-1139-1140-1141-1142-1143-1144-1145-1146-1147-1148-1149-1150-1151-1152-1153-1154-1155-1156-1157-1158-1159-1160-1161-1162-1163-1164-1165-1166-1167-1168-1169-1170-1171-1172-1173-1174-1175-1176-1177-1178-1179-1180-1181-1182-1183-1184-1185-1186-1187-1188-1189-1190-1191-1192-1193-1194-1195-1196-1197-1198-1199-1200-1201-1202-1203-1204-1205-1206-1207-1208-1209-1210-1211-1212-1213-1214-1215-1216-1217-1218-1219-1220-1221-1222-1223-1224-1225-1226-1227-1228-1229-1230-1231-1232-1233-1234-1235-1236-1237-1238-1239-1240-1241-1242-1243-1244-1245-1246-1247-1248-1249-1250-1251-1252-1253-1254-1255-1256-1257-1258-1259-1260-1261-1262-1263-1264-1265-1266-1267-1268-1269-1270-1271-1272-1273-1274-1275-1276-1277-1278-1279-1280-1281-1282-1283-1284-1285-1286-1287-1288-1289-1290-1291-1292-1293-1294-1295-1296-1297-1298-1299-1300-1301-1302-1303-1304-1305-1306-1307-1308-1309-1310-1311-1312-1313-1314-1315-1316-1317-1318-1319-1320-1321-1322-1323-1324-1325-1326-1327-1328-1329-1330-1331-1332-1333-1334-1335-1336-1337-1338-1339-1340-1341-1342-1343-1344-1345-1346-1347-1348-1349-1350-1351-1352-1353-1354-1355-1356-1357-1358-1359-1360-1361-1362-1363-1364-1365-1366-1367-1368-1369-1370-1371-1372-1373-1374-1375-1376-1377-1378-1379-1380-1381-1382-1383-1384-1385-1386-1387-1388-1389-1390-1391-1392-1393-1394-1395-1396-1397-1398-1399-1400-1401-1402-1403-1404-1405-1406-1407-1408-1409-1410-1411-1412-1413-1414-1415-1416-1417-1418-1419-1420-1421-1422-1423-1424-1425-1426-1427-1428-1429-1430-1431-1432-1433-1434-1435-1436-1437-1438-1439-1440-1441-1442-1443-1444-1445-1446-1447-1448-1449-1450-1451-1452-1453-1454-1455-1456-1457-1458-1459-1460-1461-1462-1463-1464-1465-1466-1467-1468-1469-1470-1471-1472-1473-1474-1475-1476-1477-1478-1479-1480-1481-1482-1483-1484-1485-1486-1487-1488-1489-1490-1491-1492-1493-1494-1495-1496-1497-1498-1499-1500-1501-1502-1503-1504-1505-1506-1507-1508-1509-1510-1511-1512-1513-1514-1515-1516-1517-1518-1519-1520-1521-1522-1523-1524-1525-1526-1527-1528-1529-1530-1531-1532-1533-1534-1535-1536-1537-1538-1539-1540-1541-1542-1543-1544-1545-1546-1547-1548-1549-1550-1551-1552-1553-1554-1555-1556-1557-1558-1559-1560-1561-1562-1563-1564-1565-1566-1567-1568-1569-1570-1571-1572-1573-1574-1575-1576-1577-1578-1579-1580-1581-1582-1583-1584-1585-1586-1587-1588-1589-1590-1591-1592-1593-1594-1595-1596-1597-1598-1599-1600-1601-1602-1603-1604-1605-1606-1607-1608-1609-1610-1611-1612-1613-1614-1615-1616-1617-1618-1619-1620-1621-1622-1623-1624-1625-1626-1627-1628-1629-1630-1631-1632-1633-1634-1635-1636-1637-1638-1639-1640-1641-1642-1643-1644-1645-1646-1647-1648-1649-1650-1651-1652-1653-1654-1655-1656-1657-1658-1659-1660-1661-1662-1663-1664-1665-1666-1667-1668-1669-1670-1671-1672-1673-1674-1675-1676-1677-1678-1679-1680-1681-1682-1683-1684-1685-1686-1687-1688-1689-1690-1691-1692-1693-1694-1695-1696-1697-1698-1699-1700-1701-1702-1703-1704-1705-1706-1707-1708-1709-1710-1711-1712-1713-1714-1715-1716-1717-1718-1719-1720-1721-1722-1723-1724-1725-1726-1727-1728-1729-1730-1731-1732-1733-1734-1735-1736-1737-1738-1739-1740-1741-1742-1743-1744-1745-1746-1747-1748-1749-1750-1751-1752-1753-1754-1755-1756-1757-1758-1759-1760-1761-1762-1763-1764-1765-1766-1767-1768-1769-1770-1771-1772-1773-1774-1775-1776-1777-1778-1779-1780-1781-1782-1783-1784-1785-1786-1787-1788-1789-1790-1791-1792-1793-1794-1795-1796-1797-1798-1799-1800-1801-1802-1803-1804-1805-1806-1807-1808-1809-1810-1811-1812-1813-1814-1815-1816-1817-1818-1819-1820-1821-1822-1823-1824-1825-1826-1827-1828-1829-1830-1831-1832-1833-1834-1835-1836-1837-1838-1839-1840-1841-1842-1843-1844-1845-1846-1847-1848-1849-1850-1851-1852-1853-1854-1855-1856-1857-1858-1859-1860-1861-1862-1863-1864-1865-1866-1867-1868-1869-1870-1871-1872-1873-1874-1875-1876-1877-1878-1879-1880-1881-1882-1883-1884-1885-1886-1887-1888-1889-1890-1891-1892-1893-1894-1895-1896-1897-1898-1899-1900-1901-1902-1903-1904-1905-1906-1907-1908-1909-1910-1911-1912-1913-1914-1915-1916-1917-1918-1919-1920-1921-1922-1923-1924-1925-1926-1927-1928-1929-1930-1931-1932-1933-1934-1935-1936-1937-1938-1939-1940-1941-1942-1943-1944-1945-1946-1947-1948-1949-1950-1951-1952-1953-1954-1955-1956-1957-1958-1959-1960-1961-1962-1963-1964-1965-1966-1967-1968-1969-1970-1971-1972-1973-1974-1975-1976-1977-1978-1979-1980-1981-1982-1983-1984-1985-1986-1987-1988-1989-1990-1991-1992-1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327

ԳԼԻ Բ. 1. Մ «Ես ծաղիկ դաշտացի
 լան հովտացի, այսպէս են Զ Երպեանի
 Բնագիրն ու յունարէնը (դաշտի) մինչդեռ D «Ես
 ծաղիկ դաշտացի, ծաղիկ հովտացի, նման է ասո-
 լերէնի, 2. Մ «Որպէս շուշանի մէջ փշոց աշ-
 պէս քոր իմի մէջ դասերացդ»։ Զ «Իրբե-
 շուշանի մէջ փշոց աշպէս մերձաւորդ իմի

[illegible]

ἀφ᾽ ἧς αὐτόν. M “*մինչեւ մուծի զնա*”, Z “*մինչեւ տարայց զնա*”. Եւս ոὐ εἰσῆγαγον αὐτόν. 5. M “*Երդմեցուցանեմ զձեզ*”, Z “*Երդմեցուցից*”, Ծրքիսա Ծմաս 6. MZ “*իրբեւ զծուխ ծառացեալ բարձրացեալ*”, BC “*զստեղն ծխոյ խնդեալ*”, D “*զստեղն խնդ ծխեալ*”, Ծς σελέχρη χαπνοῦ τεθυμιαμένης այս է՝ “*իրբեւ զբուռն ծխոյ բարձրացեալ*”, 7. MZ “*Ահա գահոյք Սողոմոնի*”, Էծո՞ւ ի խնդի տօ՞ւ Եաղաղօն, ի խնդի գահ եւ ի խնդի անկողին, մահի՞ծ եւայլն, հայն առած է գահոյք իմաստով:

10. M “*Զսիւնս նորա գործեաց արծաթեղինս եւ զկողմանս ոսկեղինս, զխարիսխն ծիրանի*”, Z “*զսիւնս նորա գործեաց արծաթի, զկոթ նորա ոսկի եւ զձեղուն նորա ծիրանի*”, ինչպէս կը տեսնուի մին “*զկողմանս*” կը դնէ, իսկ միւսը “*զկոթ*”, յունարէն բառն ἀνάκλιτον, կը նշանակէ կռթնաթոռ, ընկողմեւ կռթնեւ տեղ. “*զկողմանս*” ընթերցուածին մէջ կարելի է գուշակել թէ թարգմանիչը նախարար “*ընկողմանի*” կամ “*ընկողնի*” բային որ եւ իցէ մէկ ձեւը գործածած է եւ կամ “*ընկողին*” = “*անկողին*” բառը, իսկ “*կոթ*” ի ընթերցուածը կը մնայ անմեկնելի: Գունարէն ἐπίβασις ի դիմացն կը յարմարի խարիսխ, պատուանդան քան թէ ձեղուն: Ամբողջ խօսքին յունարէնէն է՝ *στούλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύριον, καὶ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρύσεον, ἐπίβασις αὐτοῦ πορφύρεα*. M “*ի սէր դստերսն Երուսաղէմի*” = *ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων* Երουσαλήμ, այլ Z ունի “*տարածեալ զսէրն ի դստերաց Երուսաղէմի*”:

ԳԼ. Գ. 3. ZM “*իրբեւ զլար կարմիր եւ շրթանք քո*”, Z “*իրբեւ զթեւ որդան եւ շրթանք քո*”, Ծς σπαρτίον τὸ κόκκινον χεῖλη σου. σπάρτη = *լար. σπαρτίον* թեւ, բարակ, փոքրիկ չուան, κόκκινος եւած է՝ *κόκκος* էն որ է որդան կարմիր (*coccus tinctorius*). մինչ Mը “*կարմիր*” թարգմանելով գոհացեր է: 4. M “*շինեալ ի Թաւրիովդ*”, Z “*որ շինեալն է ի Թաւրիովդ*”, յունարէնի հետ իրբեւ յատուկ անուն կը գործածուի մինչդեռ եբրայեցեղէնէն է՝ *נִסְכָּן* որ կը նշանակէ = “*շինեալ է իրբեւ զամրոց*”, = *ասորերէն է* = “*շինեալ է իրբեւ զամրոց*...”, M “*Եւ ամենայն աշտեայք կամ նեաք զօրաւորաց կամ սպառազինաց*”, Z “*Եւ ամենայն նեաք սպառազինաց*”, այսպէս եւ AD մինչ BCZ ո. “*Եւ ամենայն աշտեայք զօրաւորաց*”, Որոգինէսի մեկնութեան մէջ կայ՝ “*Եւ ամենայն նեաք սրեալք սպառազինաց*”, յունարէնէն է *αὐχμηροὶ* Zի նման *πᾶσαι*

βολίδες τῶν δυνάτων: 6. “*Մինչեւ տիւն նուաղեցէ*”, այսպէս MZ մինչդեռ A, “*տիւն պայծառացի*”, BC “*տիւն ծագեցէ*”, տեսնել այս մասին Բ. գլ. 16: “*Եւ միով քառամանեակ պարանոցաւ քով*”, Z “*Եւ միով քառամանեակաւ պարանոցի քո*”, մինչ ըստ յունին ըլլալէր “*միով քառամանեակաւ զպարանոցաւ քով*”, 8. M “*Եւ հարսն ի Լիւանանէ*”, Z յունարէնի նման “*Եւ հարսն ի Լիւանանէ, եւ այսր ի Լիւանանէ*”, Գ. 8. M “*ի սկզբան հաւատոյ*”, Z “*ի գլխոյ հաւատոյ*”, Ե. *ἀπὸ ἀρχῆς Πίστewς*. Ամանա(հաւատք) լեռն է: M “*Ի լեւանց ընծուց եւ ի մայրեաց առեւծուց*”, յունին նման Z հակառակ կը շրջէ “*ի մայրեաց առեւծուց եւ ի լեւանց ընծուց*”, M “*Սրտացուցեր զմեզ քոյր մեր հարսն*”, = *ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἀδελφὴ μου*. յունարէն մի քանի ձեռագիրներ՝ 247, 157, 159, 300 ունին՝ *ἀδελφὴ ἡμῶν, καρδίω*. բառին ստրկական եւ նմանողարար թարգմանութիւնն է՝ *սրտացուցանեմ*, բուն իմաստն ու ընտրելագոյն թարգմանութիւնն է “*խանդակաթ առնեմ*”, կամ ինչպէս Z ունի “*սրտակաթ արարեր զմեզ քոյր մեր հարսն*”, սրտակաթ արարեր զմեզ միով աւամբ քով: 10. M “*Քանզի գեղեցկացան ստիք քո ի գինւոյ քոյր իմ հարսն*”, խօսքիս յոյնի հետեւելով կը կցեն հայերէն BCDAZ “*զի գեղեցկացան ստիք քո ի գինւոյ*”, 11. MZ “*Մեղր կաթեցուցանեն շրթանք քո քոյր իմ հարսն*” նման է Նի. իսկ միւս բնագիրներն “*քոյր իմ*” չունին: 13. MZ *Ναοὶ* եւ ասորերէնի պէս ունին եղակի՝ M “*Առաքումք քո*”, Z “*պատգամաւորութիւն քո*”, յունարէն *ἀποστολαὶ σου*. M “*Հանդերձ պտղով ծառոց*”, Z “*Հանդերձ պտղով մրգաբերաց*”, յունարէնէն է՝ *Հանդերձ պտղով մրգաբերաց յուն. Թ. 106ը* Zի պէս: 13. Մինչ M *κύπρος* բառին դիմացը “*բրբում*” կը դնէ, Zը *κύρος* ի դիմաց:

ԳԼ. Ե. 1. M “*զպտուղ*” ըստ յոյնի եւ ոչ՝ “*զպտուղս*” Zի համեմատ: M “*Էջ ի պարտեզ իմ քոյրն իմ հարսն*”, Z “*Մտի ի պարտեզ իմ քոյր իմ հարսն*” = *εἰσῆλθον εἰς κῆπόν μου ἀδελφὴ μου νόμφη*. “*Մտի*” անպէտք է ուղղել “*մուտ* ի պարտեզ իմ”։ M “*կեցել զմուտս*”, Z հանգոյն յոյնի “*զմուտս իմ*”։ M “*կաթամբ*” Z եւ յունարէնը “*կաթամբ իմով*”։ 3. M “*Լուացի զոտս իմ. զիւրդ աշտեղեցուցանեմ զնա*” Z... *աղտեղեցից զնոսա*։ Ե. *πὼς μοῖς αὐτοῦ*: 7. M “*գտին զիս պահապանք պարսպաց*”, Z “*գտին զիս պահապանք*”, այսպէս եւ յունարէնը: 9. M “*Զինչ է*

են: 9. M "չինսցուք ի վերայ նորա մարտկոցս".
 Z "...մահարձանս". ἡ ἔπαλξις = մարտկոց,
 պատնէշ, բայց նաեւ՝ մահարձան: 12. M "Հա-
 զարք Սողոմոնի եւ երկերիւրք պահապանաց,
 զպտուղ նորա". Z "...երկերիւրք պահապա-
 նաց, որ պահեն զպտուղ նորա". յունարէնն՝
 "երկերիւրք ի պահողաց զպտուղ նորա": 13. M
 "այլք անսան քեզ, զձայն քո լսելի արա ինձ".
 Z "այլք անսան քեզ, լսելի արա ինձ զբար-
 բառ քո". երկուքն ալ սխալ թարգմանած են,
 ըստ յունարէնի է՝ "Այլք անսան ձայնի քում,
 լսելի արա ինձ": Բայց յոյն Ռ ունի "այլք լսեն
 զձայն, լսելի արա ինձ":

Երգ երգոցի հայերէն թարգմանութեան
 վերջը ձեռագիրներու մէջ ընդհանրապէս եւ
 հրատարակութիւններու մէջ կը գտնուի "Գի-
 տացի թէ մարմին զօրացուցանէ զմանկու-
 թիւն...". 6 համարով հատածը: Ընդհանրա-
 պէս ըսի որովհետեւ մեր D ձեռագիրը չունի:
 Երբայց երբէն բնագրին եւ ասորական, եթիո-
 պական, յունարէն, արաբերէն ու լատիներէն
 թարգմանութիւններու վերջն ալ չտեսայ այս
 կտորը, գէթ ինծի ծանօթ օրինակներուն մէջ
 չկար: Մեր հրատարակութեան մէջ ձեռա-
 գիրներու հետեւելով զայն պիտի հրատա-
 րակեմ:

Այս բոլոր օրինակներն աչքի առջեւ ու-
 նենալէ յետոյ կարելի է այժմ երգ երգոցի
 հայերէն կրկին բնագիրներու թարգմանութեան
 արժէքի մասին որոշ գաղափար մը կազմել:
 M ձեռագիրն ունի շատ մը լեզուական խոր-
 թոթիւններ, սակայն թարգմանչական քիչ
 վրիպակներ. Mի բնագրական պակասները կը
 ընու Զօհրապեանի հրատարակութիւնը որ
 աւելի լաւ թարգմանութիւն մ'ունի, սակայն
 ամէն արատէ զերծ չէ: Ինծի ծանօթ մի քանի
 ձեռագիրներ (ABCDH) երբեմն Mի եւ երբեմն
 Zի կը հետեւին: Երբեմն ալ անոնցմէ անկախ
 սխալ կամ լաւ ընթերցումներ ունին: Եթէ
 մեզ ծանօթ ձեռագիրներու վրայէն վերականգ-
 նեալ բնագիր մը երգ երգոցի յօրինուի, Սողո-
 մոնի այս գիրքը շատ քիչ սխալներ կ'ունենայ
 եւ կ'ըլլայ հրաշակերտ շէնք մը: Ինչպէս կը
 տեսնուի թէ թարգմանիչը եւ թէ սրբագրիչը
 կամ երկրորդ թարգմանը բնագրին իմաստին ու
 հոգւոյն խորը թափանցած են եւ այնպէս բա-
 ւերու զանազանութիւն ու ընտրութիւն բրած
 են. շատ անգամ սխալելու երկիւղէն պաշա-
 րուած՝ յունարէն ասութիւններու կապուած են
 հաւատարմօրէն, երբեմն ալ ինքզինքնին աւելի

լաւ բացատրելու համար փոքրիկ յաւելումներ
 բրած:

Այս իրողութիւնները նկատելէ վերջ կա-
 րելի է երգ երգոցի թարգմանութիւնը ոչ նուաղ
 յաջող գործ համարիլ:

ԵՐԳ ԵՐԳՈՑԻ ԿԱՐԿՈՒՄԻՆԵՐԸ

Երգ երգոցը ոչ թէ զանազան կտորներէ
 կազմուած է, այլ միակտուր հիւսուածք մըն է,
 ինչպէս կը ցուցնեն խորագիրը եւ երգերու ներ-
 դաշնակութիւնը: Հոն ընթերցողին առաջ կը
 պարզուի գեղեցիկ տեսարան մը, որ կ'ըլլան լսելի
 անոյշ մրմունջներն ու քնքուշ գեղգեղանքները
 մաքուր հոգիներու: Երգի՝ այսպէս ըսելու հա-
 մար դերակատարներն են Սոմնացի հարսը, Սո-
 զոմոն փեսան, անոնց եղբայրները, Երուսաղէմի
 դուռտները եւ օտարական մը: Որպէս զի դե-
 րերն իրարու հետ չխառնուին — երբեմն մարդ
 կը շփոթի եւ չի գիտեր թէ հարսին բարբառը
 թէ փեսային ձայնը կը լսէ — կարմրագրով
 նշանակուած են անձինքները: Յունարէն ամէն
 Ս. Գիրք չունի այս տեսակ կարմրագիր մինչդեռ
 հայերէնի մէջ ամէն երգ երգոց կարմրագիրներով
 կ'առաջնորդէ ընթերցողը: Հոս համեմատու-
 թեան կ'առնուին միայն M ձեռագրի եւ Զօ-
 հրապեանի ընկալեալ բնագրին կարմրագրերը
 եւ կը համեմատուին յունարէնի հետ: Միւս
 ձեռագրերու կարմրագրերը, ու անոնց տարբե-
 րութիւնները հրատարակութեան մէջ կարելի է
 տեսնել:

ԳԼ. Ա. 1. MZ Հարսն ասէ. ՏԱ հարսն:
 3. M Հարսն պատմէ աւրիորդացն. Z աւրիոր-
 դացն պատմէ հարսն վասն փեսային զոր ինչ
 շնորհեաց նմա = Տ: 4. MZ Աւրիորդք փեսային
 տան զանուն հարսին, αὐ νεανίδες τῶ νυμφῶ
 βῶσαι το ονομα τῆς νυμφῆς: 6. Հարսն ցփե-
 սայն ասէ. Տ ցփեսայն: ԳԼ. Բ. 1. Փեսայն ցփե-
 անձն եւ ցհարսն ասէ. Տ փեսայն ցփե անձն,
 ապա 2. ի մէջ կը կցէ եւ ցհարսն, մինչդեռ M
 հոս կը դնէ կրկին փեսայն ցհարսն ասէ. Z չունի:
 Z մինչ Zնի նման ունի՝ Հարսն ցփեսայն ասէ
 M կը գրէ՝ ցփեսայն հարսն դարձուած: 6. Տ
 ցհարսն փեսայն. M եւ Z չունին: Z Լուան
 զձայն փեսային եւ ասեն. M Հարսն լուեալ
 զձայն փեսային ասէ. Տ αχχοεν του νυμφῶ
 (φωνῆ) η νυμφῆ: 11. "Արի եկ"է յառաջ Այ
 կը դնէ՝ փեսայն: 15. Z եւ Տ ցաւրիորդան փե-
 սայն ասէ զայս ինչ. M փեսայն ցաւրիորդան:
 ԳԼ. Գ. Z գտեալ զփեսայն ասէ. M չունի:

